

๑

คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทวิจารณ์
รางวัลกองทุน
หม่อมหลวงบุญเหลือ
เทพยสุวรรณ
ปี ๒๕๕๑

โครงการวิจัย เครือข่ายการวิจารณ์ศิลปะ
การวิจัยและพัฒนา (สกว.)

ผลการประกวด
บทวิจารณ์ภาพยนตร์และละคร
ประจำปี ๒๕๕๑

รางวัลชมเชย มี ๒ รางวัล ได้แก่

บทวิจารณ์ภาพยนตร์ เรื่อง

เพราะคิดปะ คือความแหวกแนว

โดย อภิรักษ์ ชัยปัญญา

และ บทวิจารณ์ภาพยนตร์ เรื่อง

The Dark Knight วิกฤตศิรัทธาในโลกสีเทา

โดย ชاکกร ไชยปรีชา

**ความเห็นของคณะกรรมการตัดสิน
บทวิจารณ์ภาพยนตร์และละครดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๑**

คณะกรรมการตัดสินบทวิจารณ์ภาพยนตร์และละครดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๑ ได้พิจารณาบทวิจารณ์ซึ่งมีผู้ส่งเข้าประกวดทั้งสิ้น ๒๕ ราย และมีมติให้บทวิจารณ์ของอภिरักษ์ ชัยปัญญา และหาคร ไชยปรีชา ได้รับรางวัลชมเชยในการประกวดบทวิจารณ์ภาพยนตร์และละครดีเด่นของกองทุนหม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ ประจำปี ๒๕๕๑ ดังมีเหตุผลต่อไปนี้

บทวิจารณ์ของอภिरักษ์ ชัยปัญญา แสดงความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับละคร มีการนำเสนอเป็นขั้นตอนอย่างเป็นเหตุเป็นผล และมีองค์ประกอบของการวิจารณ์อย่างครบถ้วน ทำให้ผู้อ่านรู้สึกถึงพลังของละครในการสื่อสารกับคนดู ผู้เขียนช่วยให้เราสามารถจินตนาการราวกับว่าเราได้ไปดูการแสดงจริง ด้วยการบรรยายท่วงท่าการแสดง เทคนิคทางด้านเสียงและภาพ บรรยายภาษาบนเวที ตลอดจนปฏิกิริยาตอบสนองระหว่างผู้แสดงและคนดูได้อย่างมีลีลาและมีชีวิตชีวา นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้ชี้ให้เห็นว่าละครเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่สามารถปลูกความรู้ดีของคนดู และนำเสนอแง่คิดบางอย่างเกี่ยวกับสิ่งที่เราเคยชินหรือที่หลงลืมไปแล้ว ผู้เขียนได้ตีความ “สาร” ที่ละครนำเสนอต่อคนดูได้อย่างน่าสนใจ ชี้ให้เห็นทั้งจุดเด่นและข้อด้อยของการแสดง รวมทั้งชวนให้คนอ่านบทวิเคราะห์หาคำจากสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอ และร่วมตีความตามความเข้าใจของแต่ละคน

บทวิจารณ์ของชาคร ไชยปรีชา สื่อให้เห็นถึงความพยายามที่จะตีความ
เนื้อหาสาระของภาพยนตร์แต่ละเรื่องให้ปรากฏความจริงที่ในมิติที่สลับซับซ้อน
เป็นการวิเคราะห์ถึงความเป็นชีวิต และวิพากษ์ถึงท่าทีแห่งความเป็นมนุษย์
ผ่านบทบาทสำคัญของตัวละครและแง่มุมอันลึกซึ้งของความเป็นภาพยนตร์

ภาวะการทำงานโดยรวมของเขาจัดอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ บรรลุผลแห่ง
การรับรู้ศาสตร์และศิลป์แขนงนี้ด้วยน้ำหมึกแห่งภูมิรู้ที่สามารถก่อเกิดพัฒนาการใน
เชิงการวิจารณ์เพิ่มขึ้นได้อีก โดยเฉพาะในส่วนของกระบวนการด้านเทคนิควิธีที่
สอดคล้องสานกับเนื้อในแห่งสาระเรื่องราวเป็นภาษาสื่อสารเฉพาะของภาพยนตร์
ตลอดจนองค์ประกอบแห่งมิติด้านอื่นๆ ที่ผู้นำเสนอได้ไม่เต็มรูปร่อยนัก

แต่ถึงกระนั้นบทวิจารณ์ภาพยนตร์ของชาคร ไชยปรีชา ก็ยังถือได้ว่าเป็น
บทวิจารณ์ที่สื่อถึงความตั้งใจในการทำงาน และแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการ
สืบค้นถึงเบื้องลึกในเชิงแก่นสารของภาพยนตร์แต่ละเรื่องอย่างพิถีพิถะที่
เหมาะสมที่จะเป็นแบบอย่างของการศึกษาเบื้องต้นของผู้ที่ใฝ่รู้ศาสตร์ทางด้าน
ภาพยนตร์ที่จะใช้เป็นแบบอย่างต่อการพัฒนาความสนใจของตนเองได้อย่างมีทิศทาง
เพื่อก่อเกิดเป็นกระบวนการสร้างสรรค์งานวิจารณ์อันเนื่องด้วยประสบการณ์
จินตนาการ และวิชาการที่สมบูรณ์พร้อม ณ โอกาสต่อไป

๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

เพราะศิลปะคือความแหวกแนว

โดย อภิรักษ์ ชัยปัญญา

โลกนี้คงแห้งแล้งเกินไป ถ้าหัวใจของคนเรา “หยุดรู้สึก”

หรือเพราะเรา “ชิน” กับทุกอย่างมากเกินไป ความเคยชินจึงพราก “ความรู้สึก”
ไปจากเรา...

โชคดียี่สิบหนุ่มผู้รักใน “ศิลปะ” อย่างน้อยเวลาที่ได้เสพศิลปะก็ทำให้ “ใจ”
ของเราได้ “สะเทือนไหว” มีคนเคยบอกไว้ว่า “ศิลปะดำรงอยู่ก็เพื่อให้เรค้นพบรสชาติ
แห่งชีวิต” ด้วยวิธีการของศิลปะที่ทำให้วัตถุที่เราคุ้นชินดูแปลกตาออกไปและใช้ความ
“แหวกแนว” (defamiliarization) กระตุ้นให้เราหันกลับมา “รู้สึก” ต่อสิ่งต่าง ๆ อีกครั้ง

Burapha's Music & Performing Arts Festival 2008 ซึ่งภาควิชาดนตรีและ
การแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จัดขึ้น ระหว่างวันที่ 9 กรกฎาคม -
7 สิงหาคม 2551 ณ หอศิลปะและวัฒนธรรม ภาควิชาดนตรี ทำให้ผมได้ชมการแสดง
ร่วมสมัยของสองศิลปินที่ต่างใช้เทคนิคทำให้ “แหวกแนว” ในการสร้างสรรค์งานของ
พวกเขา

พวกเขาทั้งคู่เลือกที่จะเล่าเรื่องราวของ “ความรัก” โดยใช้รูปแบบ Solo
Contemporary Dance

คนแรกคือ มานพ มีจรัส ศิลปินศิลปาธร ประจำปี 2548 ผลงานของเขา
สร้างสรรค์โดยได้รับแรงบันดาลใจจากตัวละครสำคัญจากวรรณคดีเอกของสุนทรภู่
ไม่ใช่ “พระอภัยมณี” แต่เป็น “นางผีเสื้อสมุทร” การแสดงชุดนี้ยังเป็นการแสดงใน

รอบ Opening Night Gala อีกด้วย ชั้นต้น ผมแอบคาดหวังว่าผลงานชิ้นนี้จะต้องเป็น
การเล่าเรื่องผ่านสายตาของนางผีเสื้อสมุทร และต้องเป็นการนำเสนอแบบสัทธิดศรี
จำ ๆ ตามกระแสของการ “เล่าซ้ำ” แล้ว “ตีความใหม่” ที่กลายเป็นแพะชั้นของ
ศิลปะการแสดงร่วมสมัยในยุคหลังสมัยใหม่

แต่หลังจากได้ชมผมกลับรู้สึกว่า นี่เป็นการเล่าใหม่แต่เป็นมุมมองของผู้ชาย
แบบเดิม ๆ ที่อ้างสิทธิในการทำผิดต่อผู้หญิงที่เขาหมั่นกว่าเป็นเพราะ “เธอผิด ที่รัก
ไม่เป็น” เท่านั้น แม้มุมมองในการตีความของมานพอาจไม่ใหม่ และอาจพาผู้ชมไป
ไม่ไกลจากจุดเดิมมากนัก แต่สิ่งที่มานพทำได้คือนำต้นตอสำหรับผู้ชมก็คือ ความกล้า
ที่จะ “แหวกแนว” ในการเล่าเรื่อง

ผีเสื้อสมุทร สร้างสรรค์โดยใช้ ส่วนประกอบหลัก 4 ส่วน ได้แก่ นักเต้น
(มานพเอง) นักดนตรี (แน่นอนต้องมีปี่ และกลองเพื่อควบคุมจังหวะและบรรยากาศ)
นักร้อง (เธอมาเพื่อร้องเพลงจริง ๆ เธอไม่ต้องแต่งหน้าหรือสวมชุดสำหรับการแสดง
ที่สวยงาม เธอแต่งตัวเหมือนเด็กหลังฉาก แต่เสียงร้องของเธอส่งเคมีบางอย่างมาเสริม
อารมณ์ของการแสดงได้ดี น่าสนใจ) และภาพวิดีโอ (ที่ทำหลายหน้าที่ทั้งบอก
สถานที่หรือฉาก บอกสภาวะอารมณ์ของตัวละคร การแสดงตัวอักษร หรือ “ตัวบท”
ที่ศิลปินต้องการย้ำเน้นมายังผู้ชม)

มานพเริ่มต้นการแสดง ด้วยการวอร์มอัพ (เป็นขั้นตอนสำคัญที่นักแสดง
ต้องทำก่อนการแสดงทุกครั้ง คล้ายการเตรียมความพร้อมของนักกีฬา) การแต่งหน้า
การสวมเครื่องแต่งกาย ในขั้นตอนนี้มานพแสดงการค่อย ๆ เข้าสู่การเป็นตัวละคร
ต่อหน้าผู้ชม ซึ่งโดยปกติขั้นตอนนี้มักเป็นขั้นที่ผู้ชมไม่มีโอกาสเห็น ในทาง
วรรณกรรมอาจเรียกเทคนิคแบบนี้ว่าเมตาฟิชั่น (Metafiction) ซึ่งแสดงเบื้องหลัง
ของการสร้างสรรค์ เพื่อเตือนให้ผู้ชมรู้ว่า “นี่เป็นแค่การแสดง” ไม่ใช่ความจริง
และกระตุ้นให้ผู้ชมต้องใช้ “สติ” ใคร่ครอง “สาร” ไปพร้อม ๆ กับการใช้
“ความรู้สึก”

งานของมานพ ขึ้นนี้ ผมรู้สึกได้ถึง “ความจริงใจ” และ “ความสนุก” ในการใช้ความขัดแย้ง ทั้งการกำหนดให้นักดนตรีเล่นไปด้วยแล้วกลายเป็นตัวละคร อีกตัว การฉายข้อความ “ข่าว” เกี่ยวกับผู้หญิงไทยที่ต้องตายเพราะถูกสามีตนเอง ฆาตกรรม (แพทย์หญิงและนางพยาบาลคนนั้น) บทกลอนจากวรรณคดีเรื่อง พระอภัยมณี หรือการที่ตัวมานพเองที่ใช้วิธีการเดินรำที่ผสมผสานทั้งแบบสากลและแบบไทย การเข้าและออกของตัวละคร ลักษณะเช่นนี้ หากเป็นภาพวาดก็เป็นภาพวาด ที่อวดให้เห็นความคิดที่ซ่อนอยู่ ผ่านการทิ้งร่องรอยของฝีแปรงให้เห็น ๆ กัน ไป แต่มานพแปลกที่ผมไม่ทิ้งไปกับพลังในการเดินของเขาเหมือนครั้งก่อน ๆ แลกลับทิ้งกับ องค์ประกอบต่าง ๆ ที่เขานำมาใช้นากกว่า

การแสดงอีกเรื่องเป็นผลงานของพิเชษฐ กลั่นชื่น ศิลปินศิลปาธร ประจำปี 2549 เขาชวนเราให้กลับไปทบทวนและเรียนรู้กับ “ความเจ็บปวดที่เกิดจากรัก” เขาเรียกงานชิ้นนี้ว่า ‘Reconsider’

พิเชษฐเริ่มเล่นตั้งแต่กลองอยู่ยังไม่เข้าไปในโรงละคร โดยการแจกกระดาน และปากกาแก่ผู้ชม แล้วให้พิธีกรประกาศโจทย์ที่เขา “ขอ” จากผู้ชม นั่นคือการขอให้ ผู้ชมวาดเส้นอะไรก็ได้ที่แสดงถึงความรักของแต่ละคนในปัจจุบัน จากนั้นเจ้าหน้าที่ ก็เก็บรวบรวมแล้วหายไปหลังโรง ไม่นานผู้ชมก็ได้รับเชิญให้เข้าไปในโรงละคร เมื่อเข้าไปเราเห็นพิเชษฐกับแปรงทาสี กระป๋องสีแดงและบันได เขากำลังเลือกภาพ ของผู้ชมมาวาดเป็นภาพลายเส้นบนผนังที่แปะกระดานสีขาวผืนใหญ่ เมื่อผู้ชมเริ่มเข้า ที่เข้าทาง เสียงเปียโนและเสียงขับเพลงไทยเดิมที่แสนไพเราะของสันติสาธิต เอื้อถิลปิ ก็ประสานเข้ามาอย่างได้จังหวะ พลังการเคลื่อนไหวของพิเชษฐก็ยั่วล้อไปกับเสียง และภาพที่มากกระทบเขา เมื่อเขาวาดรูปเสร็จ เขามองภาพจิตรกรรมชีวิตรักของทุกคนที่อยู่รวมกัน ณ ที่นั้น แล้วเริ่มถ่ายทอดลายเส้นเหล่านั้นออกมาเป็นการเดินรำที่ เต็มไปด้วยพลังและเรื่องราวมากมาย สะกดคนดูให้นิ่งอึ้งไปตาม ๆ กัน

พิเชษฐเล่นสลับกับการพูดคุยกับผู้ชม เขาชวนเรากำลังคำถามว่าตอนที่เราคิดหวังจากความรักแล้วอยู่คนเดียวในห้อง เราทำอะไร เขาบอกเราเป็นนัย ๆ ว่าเราน่าจะใช้ “จินตนาการ” ของเราเองทำร้ายตัวเอง บางทีถ้าหากเราหยุดและกลับมาทบทวนใหม่ (reconsider) เราก็อาจพบกับความงามจากความพ่ายแพ้เพราะรักนั้นได้ และเขายังสารภาพกับผู้ชมด้วยว่า เขาต้องอยู่กับความเจ็บปวดเพราะรักมาเกือบ 20 ปี และวันนี้เขาพบอะไรบางอย่างแล้ว...

พิเชษฐเป็นนักเต้นที่มาจากสาขานาฏศิลป์ไทย งานของเขามักจะแสดงอัตลักษณ์ในการพัฒนาการรำไทยสู่گردენที่ เป็นสากล งานของเขาที่ผ่านมามักจะแสดงร่องรอยของความคับข้องใจ น้อยใจ และบาดเจ็บ จากการเลือกที่จะเดินในสายนักเต้นในแบบของตนเองที่คนนาฏศิลป์บางคนอาจกล่าวหาว่าเขา “นอกครู” แต่สำหรับในงานชิ้นนี้ เขากลับไม่สัมผัสถึงความรู้สึกด้านมืดของเขาเหมือนงานชิ้นก่อน ๆ หากแต่เราสัมผัสได้ถึง “การให้อภัย” และ “ความร่มเย็น” ที่เข้ามาแทนที่ การร่ายรำอย่างสง่างามและทรงพลังของเขาในช่วงท้ายนั้น บอกเล่าสิ่งที่อยู่ในใจของเขาได้อย่างหมดจดและเป็นบทสรุปของการแสดงชุดนี้ได้อย่างงดงามเหลือเกิน...เขาพบความงามจากความคิดหวังเพราะรัก “นาฏศิลป์ไทยแนวประเพณี”

ทั้งประเด็น “ตายเพราะรักไม่เป็น” และ “ความงามจากความพ่ายแพ้” ไม่ใช่เรื่องใหม่ และออกจะมีผู้นำมาพูด ๆ กันจนหมดพลังไปบ้างแล้ว แต่เพราะการนำเสนอที่แหวกออกจากขนบเรื่องเล่าที่เราคุ้นชิน จึงทำให้เรากลับมา “รู้สึก” กับคำพูดทั้งสองนี้ใหม่อีกครั้ง

หลังชมละคร คำถามมากมายก็ถูกอกผมไปอีกหลายวัน...

(ตีพิมพ์ครั้งแรกใน คอลัมน์ Reporter Theatre นิตยสาร Madam Figaro Thailand ฉบับ กันยายน 2551)

ตัวอย่างรางวัลชมเชย บทความภาพยนตร์และละคร ประจำปี ๒๕๕๑

The Dark Knight

วิกฤติศรัทธาในโลกสีเทา

โดย ชาคร ไชยปรีชา

(บทความนี้พูดถึงเนื้อหาสำคัญของหนัง)

ไม่แน่ใจว่าทฤษฎีการตีค่าความคิดเป็นสีขาว และความชั่วเป็นสีดำนั้นเกิดขึ้นจากอะไร เมื่อไร และโดยใคร เพราะในความเป็นจริงแล้ว เส้นแบ่งระหว่างสองขั้วนั้นพร่าเลือนจนแทบมองไม่เห็นถึงการดำรงอยู่ แต่ที่แน่ๆ งานของคริสโตเฟอร์ โนแลน ล้วนเป็นการวิพากษ์การก้าวข้ามเส้นสีขาวสู่พื้นที่อันดำมืดของมนุษย์เสมอมา

ไล่เรียงมาตั้งแต่ชายหนุ่มใน Following ที่เข้าสู่ด้านมืดของตนเพราะความอยากรู้อยากเห็นชีวิตชาวบ้าน, เลียนาร์คใน Memento ที่กลายเป็นคนชั่วจำใจเป็นจากแรงกดดัน, นักสืบวิล คอร์เมอร์ใน Insomnia ผู้หมกมุ่นกับการไล่จับผู้ร้ายจนกลายเป็นการฝันซัดจำกึกในการพักผ่อนของมนุษย์ และ 2 นักมายากลจาก The Prestige ที่แข่งขันทันอย่างทะเยอทะยานจนหลงลืมเส้นศีลธรรมของตัวเอง

ด้วยเหตุนี้ การที่โนแลนเข้ามาตีความซูเปอร์ฮีโร่ผู้มีตนอย่างแบทแมนเสียใหม่ใน Batman Begins จึงถือเป็นการผสมทางเคมีที่เข้าที่เข้าทางอย่างมาก ที่เด่นชัดที่สุดคือการพาหนังให้หลุดออกจากวงวนแฟนตาซี แล้วนำมิติของมนุษย์จริงๆ เข้ามาจับแทน นั่นทำให้การ ‘กลายเป็น’ เป็นแบทแมนของบรูซ เวย์นสามารถถูกสลับขั้วมุมมองที่ตรงกันข้ามกับความคุ้นชินได้โดยสิ้นเชิง เพราะแม้มันจะนับเป็นการถือกำเนิดของแบทแมนในสถานะฮีโร่อย่างแท้จริง แต่ในขณะเดียวกัน นี่อาจถือเป็นโศกนาฏกรรมสำหรับเฟรมซูเปอร์อย่างเวย์น ที่ถูกกดตั้งลงไปเกลือกคลัวกับด้านมืดของตนเองโดยสมบูรณ์

และสิ่งที่น่าตื่นเต้นคือ โนแลน ไม่ได้หยุดอยู่เพียงเท่านั้น เพราะภาคต่ออย่าง The Dark Knight มิใช่เป็นเพียงการขยายความเนื้อเรื่อง หากคือการสานต่อประเด็นที่ถูกตีความใหม่และทิ้งค้างไว้หลังการถือกำเนิดของแบทแมนในภาคที่แล้ว – คือการวิพากษ์เส้นแบ่งขาว-ดำของมนุษย์ผู้ัดแน่นไปด้วยศีลทาสอย่างบรูซ เวย์น – ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเดินทางตามแบบฟอร์มของโนแลนโดยแท้ เพียงแค่การเล่าครั้งนี้ถือได้ว่า ‘ใหญ่’ กว่างานก่อนๆ ของเขาหลายเท่าตัวนัก เพราะจากที่เคยเล่าประเด็นดังกล่าวแค่ในระดับปัจเจก ครั้งนี้นั้นถึงกับแสดงภาพของความเสียหายระดับมหากาพย์อย่างเป็นรูปธรรม ว่าการหมกตู่สู่ตำแหน่งมืดของเวย์นนั้นส่งผลกระทบในวงกว้างอย่างไร และมีอานุภาพร้ายแรงเพียงใด

ชวนวนในการวิพากษ์ศีลธรรมในครั้งนี้หนีไม่พ้นโจ๊กเกอร์ (ฮิธ เล็ดเจอร์) วายร้ายจิตหลุดที่ออกมาแจ้งเจตจำนงให้สื่อไรตราออกมาแสดงตัวคนที่แท้จริงต่อหน้าสาธารณชน โดยมีชาวเมืองก็อทแธมไม่รู้ชื่อไหนอีกเห็นเป็นตัวประกันชั้นดีที่จะถูกสังหารไปที่ละคนสองคน คราวเท่าที่แบทแมน (คริสเตียน เบล) ยังประวิงเวลาอยู่

สิ่งที่โจ๊กเกอร์หยิบมาใช้เป็นเครื่องมือในการทำร้ายครั้งนี้คือกฎเหล็กข้อหนึ่งของแบทแมน นั่นคือการปฏิเสธที่จะฆ่าคนโดยเจตนา ซึ่งทำให้โจ๊กเกอร์ผู้ไร้ความเกรงกลัวแม้กระทั่งความตาย (เข้าถึงเฟลิดเฟลินกับมัน) ถึงไม่ต้องวิตกกังวลใดๆ มากขึ้นไปใหญ่ เพราะแม้แต่คนที่รู้เท่าทันเขามากที่สุดอย่างแบทแมนยังไม่สามารถที่จะสังหารใครได้ และนั่นคือการจู่โจมได้ถูกต้องตรงเผงเสียด้วย ถึงขั้นทำเอาแบทแมนเกิดอาการ ‘ไปไม่เป็น’ จนโจ๊กเกอร์เป็นผู้มีแต้มนำอยู่ตลอดเวลา

ไม่เพียงแค่แบทแมน หรือ บรูซ เวย์น ที่ถูกทดสอบ ประชาชนชาวก็อทแธมก็พลอยโดนหางเลขไปตามๆ กัน เพราะทันทีที่โจ๊กเกอร์ประกาศให้แบทแมนลดหน้าตาโดยใช้พลเมืองเป็นตัวประกัน ความคาดหวังของคนทั้งเมืองจึงถ่วงน้ำหนักไปยังแบทแมนแค่เพียงผู้เดียว ซึ่งเมื่อเป็นสิ่งที่เขาทำไม่ได้ ความไว้วางใจที่มีต่อ ‘คนของประชาชน’ ของผู้คนทั้งก็อทแธมก็ถูกฉีกฉีกจน

นอกจากนี้ โจ๊กเกอร์ยังคงเก็บรวบรวมไปถึง ‘สัญลักษณ์แห่งความดี’ คนสุดท้าย คือฮาร์วีย์ เดนท์ (แอรอน เอ็คฮาร์ท) อัยการหนุ่มที่กำลังจะขึ้นเป็นผู้ว่าการเมืองก็อธแรม ในไม่ช้า โจ๊กเกอร์วางแผนเกลี้ยกล่อมให้เขากลายเป็นมนุษย์สองหน้าผู้เคียงกัน โดยการใช้เรื่องส่วนตัว - คือสัมพันธ์รักระหว่างเขาและเรเชล คอว์นส์ (แม็กกี้ จิลเลนฮาลต์) ผู้ช่วยอัยการผู้เป็นอดีตคนรักของเวย์น - มาเป็นเชื้อไฟในการสร้างความเกลียดชัง ซึ่งทำให้เดนทที่ไม่เพียงเกลียดชังแบทแมน หรือแม้กระทั่งผู้ที่สร้างตัวตนใหม่ของเขายิ่งมาอย่างโจ๊กเกอร์ หากแต่กล่าวโทษไปถึงความไม่เป็นกลางของชนทั้งโลก จนสูญเสียศรัทธาในความดีงามไปอย่างน่าเศร้า

และนั่นยิ่งกลายเป็นการสร้างความกดดันให้แบทแมน ที่หวังจะให้เดนทเป็นตัวแทนตัวแทนของความยุติธรรมแบบไร้หน้ากากของเมือง ก่อนที่เขาจะปลดเกษียณตัวเองเพื่อใช้ชีวิตของ ‘บรูซ เวย์น’ ในโลกที่ปราศจากฮีโร่นอกกฎหมายอย่างมนุษย์ค้างคาวอีกต่อไป - ซึ่งเวย์นไม่ได้เพียงทำเพื่อตัวเอง แต่เพื่อความโปร่งใสในระบบด้วยในที่

เมื่อความศรัทธาใน ‘ศูนย์รวมใจ’ หบดล้นไปแล้ว (รวมถึงความยุติธรรมในก็อธแรมที่ไม่เคยช่วยเหลืออะไรได้ จากการที่อาชญากรหลุดจากศาลออกมาได้อย่างสบายๆ เป็นว่าเล่น) สิ่งที่ประชาชนนำมาใช้เพื่อการอยู่รอดร่วมกันในสังคมคือ ‘กฎหมาย’ จนก็อธแรมแปรเปลี่ยนจากทั้งคนประชาธิปไตยไปสู่อนาธิปไตย¹ ตามความประสงค์ของโจ๊กเกอร์อย่างง่ายดาย เมื่อทุกคนหลุดพ้นการจากกฎหมายและกรอบที่คอยครอบไว้ ตัวคนที่แท้จริงของพวกเขาจึงถูกเผยออกมา และนั่นคือบททดสอบทางศีลธรรมที่แท้จริงของโจ๊กเกอร์ ว่าประชาชนชาวก็อธแรมยังหลงเหลือ ‘ความดี’ อยู่มากน้อยแค่ไหน

¹ อนาธิปไตย คือสถานะไร้ระเบียบที่ประชาชนไม่ขึ้นอยู่กฏเกณฑ์ทางสังคมใดๆ ซึ่งทำให้เกิดความเชื่อแยกย่อยไปอีก 2 ทาง กลุ่มหนึ่งเชื่อว่าสังคมจะเลวทร่กว่าว่ แต่บางกลุ่ม - เช่นที่ในดูโรแมนติกบางคน - ถือว่าอนาธิปไตยเป็นสิ่งที่ดีกว่การยึดติดกับกฎระเบียบอันเคร่งครัด และจะนำไปสู่เสรีภาพได้

ด้วยเหตุผลส่วนตัวที่ทำให้แบทแมน ไม่อาจเปิดเผยได้ว่าที่แท้ของเขาคือ
ปुरुชนธรรมดา ทำให้ประชาชนคาดหวังกการเสียสละแบบฮีโร่ของเขา แต่โจ๊กเกอร์
กลับไม่มีอะไรจะเสียแม้กระทั่งตัวคนของเขา ซึ่งเมื่อรวมกับการยึดมั่นในอุดมการณ์
และผลลัพธ์สุดท้ายที่ปรากฏ นั้นอาจทำให้สถานะของเขาถือได้ว่าเป็น ‘ฮีโร่’ อย่าง
เต็มตัว เมื่อสุดท้ายแล้ว บททดสอบของเขากลับกลายเป็นการทำให้ประชาชน
ตระหนักถึงความดีที่ยังถูกซ่อนอยู่ในตัว (ซึ่งชัดเจนในตอนที่โจ๊กเกอร์บีบให้เรือข้าม
ฟาก 2 ลำ ชิงกกระเบิดกันเองเพื่อความอยู่รอด แต่สุดท้ายก็ไม่มีใครเลือกที่จะทำ และ
ก้มหน้าให้ชะตากรรมเป็นตัวตัดสิน) โดยดูเหมือนเขาจะไม่นำพาถึงผลของการกระทำ
อยู่แล้วด้วยซ้ำ เพราะหากแผนการไม่สำเร็จ เขาก็จะมุ่งหน้าหาแผนใหม่ได้เรื่อยๆ อยู่
แล้ว ข้าพชายังหยาบหย้นบรรดาอาชญากรเห็นแก่เงินตั้งแต่การฆ่าโจรกระชอกที่
มาร่วมปล้นเงินในตอนต้น แล้วยังเอาเงินทั้งในท้ายที่สุด เพราะงานของเขามีได้มี
จุดมุ่งหมายที่เม็ดเงิน ทว่า “มันคือการส่งสาส์น” อย่างที่ประกาศกร้าวเบื้องหน้ากอง
เงินที่มอดไหม้

ในขณะที่การปราบเหล่าร้ายของแบทแมนถือเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ
แต่การกระทำของโจ๊กเกอร์จัดเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นตอของจิตใจคนเสียด้วยซ้ำ แม้
วิธีและวิถีของทั้งคู่จะต่างกัน แต่เมื่อผลลัพธ์ถูกดึงไปในทิศทางเดียวกัน แล้วเหตุใดทั้ง
คู่จะไม่ควรถูกกล่าวถึงในระดับเดียวกัน

แต่ไม่ว่าความดีงามเพียงอย่างเดียวใดๆ จะดำรงอยู่ได้อย่างคงทนถาวร
นอกเสียจากมันจะถูกประกอบด้วยคุณสรุทธา อย่างที่หนังทั้งเรื่องแสดงให้เห็นแล้ว
ว่าทุกคนมีความดีถูกซ่อนอยู่ แตรอถึงที่จะปลุกให้เชื่อมั่นสรุทธาขึ้นมาทำมันเอง

ไม่เพียงแต่กับความดี แต่การมีสรุทธาต่อบางสิ่งอย่างแรงกล้าสามารถเป็น
แรงผลักดันให้ต่อสู้จนอยู่รอด ไปถึงขั้นเปลี่ยนแปลงโลกไปในทิศทางใดก็ได้ อย่างที่โจก
เกอร์สรุทธาในอนาธิปไตย, เคนท์สรุทธาในความเสมอภาค, เรเชลสรุทธาในความ
ยุติธรรม, มื่อโปรด้านอุปกรรม์ ดูเรียส ฟ็อกซ์ (มอร์แกน ฟรีแมน) สรุทธาในความดีถึง

ขึ้นขอลาออกหลังช่วยแบทแมนด้วยเครื่องมือที่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล รวมถึงความ
ศรัทธาในตัวบุคคลดังเช่นนายที่ตำรวจตงฉิน จิม กอร์ดอน (แกรี โอลด์แมน) ศรัทธา
ในแบทแมน, แบทแมนศรัทธาในตัวเคนท์ – ตัวแทนภาพลักษณ์ความดีของ
ประชาชน, พ่อบ้านอัลเฟรด (ไมเคิลเคน) ศรัทธาในตัวเวย์น, บรูซ เวย์น ที่ศรัทธาต่อ
เรเชลในเรื่องความรัก ซึ่งสุดท้ายกลายเป็นโศกนาฏกรรม และประชาชนชาวก็อธแอม
ที่ศรัทธาในความดีและเพื่อนร่วมโลกจนไม่เข่นฆ่ากันเอง

แม้ไม่ทั้งหมด แต่ก็ถือเป็น โชคดีที่คนส่วนใหญ่ยังศรัทธาในความดี ซึ่ง
สำคัญกว่าการควบคุมคคิสมมุติอย่างประชาธิปไตยชั่ว

และความศรัทธาทั้งหมดที่มีศูนย์รวมมายังแบทแมน ก็ทำให้เขาเรียนรู้ถึง
ความหมายของคำว่า 'ฮีโร่' ที่แท้จริง ด้วยการยอมเสียสละสถานะของตนเองเพื่อสิ่งที่
เขาศรัทธา และเพื่อรอคอยวันที่ชาวเมืองต้องการศรัทธาในตัวเขามากครั้ง

ถึงโดยรวมจะสลดหดหู่ แต่นี่เป็นครั้งแรก ที่คริสโตเฟอร์ โนแลน ปิดท้าย
หนังของเขาด้วยประกายความหวัง รวากับงานที่ผ่านมาทั้งชีวิตเป็นเพียงแค่อาร์มภพ
เท่านั้น

กำกับ: คริสโตเฟอร์ โนแลน / เขียนบท: โจนาธาน โนแลน, คริสโตเฟอร์ โนแลน /
กำกับภาพ: วอลต์ ไรสเตอร์ / ดัดแปลงบท: ลี สมิธ / งานสร้าง: นาธาน ครอว์ลีย์ / แสดง:
คริสเตียน เบล์, ฮีธ เล็คเจอร์, แอรอน เอ็กฮาร์ท, แกรี โอลด์แมน, ไมเคิล เคน, มอร์
แกน ฟรีแมน, แม็กกี จิลเลนฮาล์ / 2008 / อเมริกา / สี / 152 นาที